

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1942 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökning av rödklöverns befruktningsförhållanden.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 23 januari 1942 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 73, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Undersökning av rödklöverns befruktningsförhållanden under nionde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 10,800 kronor;

dels ock å riksstaten för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 8,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Med skrivelse den 13 december 1941 har lantbruksstyrelsen överlämnat en framställning från *Sveriges fröodlareförbund* och *Sveriges biodlares riksförbund*, vari hemställts om ett statsanslag till förstnämnda förbund för undersökningar rörande rödklöverns befruktningsförhållanden och möjligheterna att genom utvidgad bihållning gynnsamt påverka rödklöverns frösättning samt för viss upplysningsverksamhet bland fröodlare rörande denna fråga.

Enligt vad i framställningen uppgives ha förbunden på uppmaning av statens livsmedelskommission gjort vissa frågor av avsevärd betydelse för såväl fröodlingen som biskötseln till föremål för gemensam behandling. En särskild samarbetsdelegation har sålunda utarbetat förslag till åtgärder för samtidigt befrämjande av rödklöverfröodlingen och biskötseln. Detta förslag har upptagits av förbunden, vilka lämnat en sammanfattning av erfarenheterna från redan verkställda undersökningar rörande befruktningsförhållandena hos rödklövern.

Förbunden återgiva vidare följande av omförmälda samarbetsdelegation utarbetade plan för undersökningar rörande rödklöverns befruktningsförhållanden och möjligheterna att genom särskilda åtgärder gynnsamt påverka rödklöverns frösättning:

1. Undersökningar över frekvensen av humlor och bin samt härav förebihang till riksdagens protokoll 1942. 10 saml. Nr 10.

kommande arter respektive raser och dessa insekters arbetssätt i rödklöverfröodlingar på olika platser i landet.

2. Undersökningar över kronpipslängd, nektarvolym, sockerhalt m. m. hos olika stammar av rödklöver.

3. Jämförande undersökningar av olika biraser (nordiska respektive italienska bin) beträffande arbetssätt, tunglängd, pollinationseffekt, samlarförmåga samt vinterhärdighet.

Arbetena under punkterna 1—3 böra, där så kan ordnas, försiggå samtidigt och på samma fält. Det blir härigenom möjligt att utföra parallella undersökningar bland annat rörande tunglängden hos pollinerande insekter samt kronpipslängden hos rödklövern samt att studera de pollinerande insekternas inställning till variationer i nektarns sockerhalt.

4. Studier rörande den direkta inverkan på fröavkastningen å ena sidan och honungsskörden å andra sidan genom uppställning av bisamhällen intill rödklöverfröodlingar.

5. Undersökningar rörande rödklöverspetsvivilarnas förekomst samt bekämpningsförsök mot dessa insekter.

6. Fröodlingsförsök med rödklöverstammar, särskilt norrländska stammar samt sådana stammar, vilka undersökts beträffande kronpipslängd. Dessa försök skulle i möjligaste mån utföras i samband med och på samma platser som undersökningarna under punkterna 1—5.

I anslutning till anförda undersökningar böra meteorologiska observationer utföras i och för samtida studier rörande väderleksfaktorernas inverkan på fruktsättningen, dels direkt på rödklöverns fruktsättningsförmåga dels indirekt genom inflytandet på insekterna och deras besöksfrekvens, arbetssätt o. s. v.

Den här återgivna undersökningsplanen har avsetts såsom ett arbetsprogram för en 3-årsperiod. Det har nämligen icke befunnits möjligt att genom undersökningar under endast ett år erhålla mera allmängiltiga och säkra samt någorlunda uttömmande resultat, främst på grund av de från det ena året till det andra i hög grad växlande väderleksfaktorerna. Dessa inverkade sålunda både på själva rödklövern samt dennas fruktsättningsförmåga och på insekterna och deras aktivitet. Dålig väderlek kunde dessutom försvåra eller rent av omöjliggöra fullständiga iakttagelser, varigenom den verkligt effektiva observationstiden kunde bli starkt förkortad.

I förbundens framställning upplyses, att förbunden, då de icke ägde egna resurser för att kunna genomföra oförmälda undersökningsprogram, under hand gjort hänvändelse till statens växtskyddsanstalt och Sveriges utsädesförening, vilka institutioner utlovat sin medverkan under förutsättning att möjlighet bereddades att anställa erforderlig extra arbetskraft.

Samtidigt med undersökningarna enligt den förut angivna planen har en omfattande upplysningsverksamhet angående binas betydelse för många kulturväxters, inklusive klöverarternas, pollinering ansetts böra bedrivas i avsikt att stimulera intresset för biodling samt att genom utvidgad biskötsel åstadkomma rikare tillgång på bin i frukt- och fröodlingar m. m. Denna upplysningsverksamhet borde enligt förslaget ledas av Sveriges biodlares

riksförbund, som ställt i utsikt att bekosta föredragsturnéer, vilka skulle planläggas i samråd med Sveriges fröodlareförbund. Vid utlysning av föredrag och filmföreläsningar borde vidare de lokala frö- och biodlareföreningarna samverka.

Utöver nyssnämnda propagandarbete ha förbunden funnit det önskvärt att möjlighet beredd för en speciell upplysningsverksamhet bland fröodlarna i samband med fröutställningar o. s. v. rörande rödklöverns befruktningförhållanden och binas betydelse härvid. Denna upplysningsverksamhet skulle direkt bygga på erfarenheter från undersökningarna och genomföras under medverkan av de däri engagerade institutionerna.

Kostnaderna för bedrivande under år 1942 av de föreslagna undersökningarna samt av den speciella upplysningsverksamheten bland fröodlare ha i förbundens framställning beräknats på följande sätt:

Engångskostnad:

Anskaffande av 7 försöksbigårdar i Norrland à 400 kronor ..... kronor 2,800

Årskostnad:

9 biträden à 450 kronor för fältundersökningar under 2 månader	kronor 4,050	
3 laboratoriebiträden à 1,260 kronor under 3 månader	» 3,780	
Skötsel av 7 försöksbigårdar à 250 kronor . .	» 1,750	
Upplysningsverksamhet i samband med fröutställningar m. m.	» 500	10,080
	Summa kronor	12,880.

Omförmälda belopp, 12,880 kronor, har föreslagits skola av Kungl. Maj:t tilldelas Sveriges fröodlareförbund att av detta i huvudsaklig överensstämmelse med den ifrågasatta undersökningsplanen fördelas mellan statens växtskyddsanstalt och Sveriges utsädesförening. Under vartdera av åren 1943 och 1944 skulle för ifrågavarande undersökningar erfordras ett statsbidrag av 10,080 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i anledning av förbundens framställning icke funnit anledning till erinran vare sig mot den framlagda planen för undersökningarna, vilka styrelsen ansett vara synnerligen betydelsefulla, eller mot de beräknade kostnaderna för den planerade verksamheten.

I remissutlåtande den 13 januari 1942 har *statens livsmedelskommission* anført, att kommissionen funnit ifrågavarande förslag till arbetsplan för undersökningarna väl genomtänkt samt tillstyrkt det begärda anslaget för ändamålet.

Departementschefen har i ärendet anført och föreslagit följande:

»Såsom framgår av vad i det föregående anførts är rödklövern av synnerligen stor betydelse för vårt lands omfattande vallodlingar och därmed

för den särskilt under nuvarande förhållanden viktiga animalieproduktionen. På grund härav måste det väcka farhågor att rödklöverfröodlingen under senare år lämnat en sjunkande och ofta kvalitativt försämrade avkastning. Enligt vad hittills verkställda undersökningar givit vid handen torde den låga fröskörden av rödklöver särskilt i Norrland bero på minskad förekomst av de vid rödklövers befruktning medverkande insekterna, framförallt humlor och bin. Medan vidtagna åtgärder för en ökning av humlebeståndet givit otillfredsställande resultat, ha försök med utplacering av bisamhällen i närheten av rödklöverfröodlingar medfört såväl ökat fröutbyte som förbättrad honungsskörd. Med hänsyn till binas konstaterade värdefulla medverkan vid rödklövers befruktning samt till önskvärdheten i nu rådande läge av en ökad honungsproduktion finner jag det angeläget, att ytterligare undersökningar utföras beträffande klövers befruktningsförhållanden och möjligheterna att genom en utvidgad biskötsel gynnsamt påverka frösättningen. Den av Sveriges fröodlareförbund och Sveriges biodlares riksförbund föreslagna och av såväl lantbruksstyrelsen som livsmedelskommissionen förordade arbetsplanen för dylika undersökningar, avseende en 3-årsperiod, synes mig lämplig och ägnad att jämväl få viss betydelse för fruktodlingen med hänsyn till binas nödvändighet för fruktsättningen. Undersökningarna, vilkas genomförande förutsätter medverkan från statens växtskyddsanstalt och Sveriges utsädesförening, avse bland annat att genom ett systematiskt växtförädlingsarbete få fram rödklöverstammar med sådana egenskaper att de bli särskilt ägnade för pollination genom bin.

Den av förbunden framlagda undersökningsplanen har icke ansetts kunna förverkligas utan stöd från statsmakternas sida. Sålunda har statsbidrag äskats för anställandet av extra arbetskraft vid fältundersökningar och laboratoriarbeten, för anskaffandet och skötseln av sju mindre försöksbigårdar i Norrland samt för bedrivandet av viss upplysningsverksamhet bland fröodlare rörande rödklövers befruktningsförhållanden och binas betydelse härvid. Av det äskade bidraget för 3-årsperioden, tillhoppa 33,040 kronor, avse 2,800 kronor engångskostnader för anskaffande av förenämnda försöksbigårdar samt återstoden, eller ($3 \times 10,080 =$) 30,240 kronor, summan av årskostnaderna för extra arbetskraft, skötseln av försöksbigårdarna samt upplysningsverksamheten. Mot att statsbidrag lämnas för genomförande av ifrågavarande undersökningar har jag intet annat att erinra än att jag finner kostnaderna för avlönande av extra arbetskraft böra kunna i viss utsträckning bestridas av de medel som av riksdagen årligen ställas till förfogande för statens växtskyddsanstalt och Sveriges utsädesförening. Sålunda synas årskostnaderna för undersökningarna kunna minskas med i runt tal 2,000 kronor till 8,000 kronor. Med hänsyn till angelägenheten av att undersökningarna igångsättas redan under våren 1942 torde å tilläggsstat för innevarande budgetår böra anvisas tillhoppa 10,800 kronor, därav 2,800

kronor till anskaffande av försöksbigårdar och i runt tal 8,000 kronor till täckande av löpande kostnader under undersökningsarbetets första år. Å riksstaten för budgetåret 1942/43 synes härjämte böra upptagas ett belopp av 8,000 kronor avseende löpande kostnader under andra verksamhetsåret. Nu angivna belopp, 10,800 respektive 8,000 kronor, böra äskas i form av särskilda reservationsanslag, benämnda Befrämjande av fröodlingen m. m.: Undersökning av rödklöverns befruktningsförhållanden. Närmare föreskrifter rörande användningen av anslagen torde i sinom tid få meddelas av Kungl. Maj:t.»

Utskottet vill understryka betydelsen av att vårt lands omfattande vallodlingar lämna största möjliga skördeutbyte, särskilt med hänsyn till den i nuvarande läge viktiga animalieproduktionen. Då vallodlingarna till stor del innefatta rödklöver, måste det givetvis väcka farhågor, att odlingen av rödklöverfrö under senare år givit försämrade avkastning. Med hänsyn till att försök med utplacering av bisamhällen i närheten av rödklöverfröodlingar medfört ökat fröutbyte, finner utskottet liksom departementschefen det angeläget, att ytterligare undersökningar utföras beträffande klöverns befruktningsförhållanden och möjligheterna att genom en utvidgad biskötsel påverka frösättningen. Den i förevarande syfte framlagda försöksplanen synes därför utskottet böra utan dröjsmål bringas i verkställighet. Då icke heller de för ändamålet gjorda kostnadsberäkningarna föranleda erinran från utskottets sida, hemställer utskottet.

att riksdagen må till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Undersökning av rödklöverns befruktningsförhållanden* under nionde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett *reservationsanslag* av 10,800 kronor;

dels ock å riksstaten för budgetåret 1942/43 ett *reservationsanslag* av 8,000 kronor.

Stockholm den 12 mars 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Gabrielsson, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström* och *Nils Olsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Mäler, Lundbom, Andersson* i Surahammar, *Jansson* i Frändesta, *Pettersson* i Rosta och *Jonsson* i Fjäle.